

Svetovni dan **filozofije** 2024

MoJ DNEVNIK

KRITIČNEGA MIŠLJENJA

Za uporabo pri **filozofiji** za otroke
in **drugod**

Marjan Šimenc, Maja Vačun, Smiljana Gartner

Moj dnevnik kritičnega mišljenja, Svetovni dan filozofije 2024

Avtorji izdaje: Marjan Šimenc, Maja Vačun, Smiljana Gartner

Tehnični urednik, oblikovanje, prelom: Maja Vačun

Slika na naslovnici: iStockphoto.com

Pri izdaji so sodelovali tudi: Slovenska nacionalna komisija za Unesco; Oddelek za filozofijo, Filozofska fakulteta Ljubljana, Center za filozofijo za otroke, kritično mišljenje in uporabno filozofijo – Filozofska fakulteta Maribor

Izdal in založil: *Pedagoški inštitut*

Zanj: *Igor Ž. Žagar*

Leto izida: 2024

Tisk: Grafika 3000

Naklada: 600 izvodov

©2024 Pedagoški inštitut, Ljubljana

PEDAGOŠKI INŠTITUT

Imetnik moralnih avtorskih pravic na tem delu so avtorji prispevkov, imetnik stvarnih avtorskih pravic je izdajatelj. Brez vednosti avtorja se to delo ne sme razmnoževati, distribuirati, javno priobčevati in dajati v najem. Dela ni dovoljeno predelovati.

Publikacija je nastala v okviru Dneva filozofije 2024.

Publikacija je brezplačna.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

165.021(076)

ŠIMENC, Marjan

Moj dnevnik kritičnega mišljenja : za uporabo pri
filozofiji za otroke in drugod : svetovni dan filozofije 2024
/ Marjan Šimenc, Maja Vačun, Smiljana Gartner. -
Ljubljana : Pedagoški inštitut, 2024

ISBN 978-961-270-397-4

COBISS.SI-ID 213679875

KAZALO VSEBINE

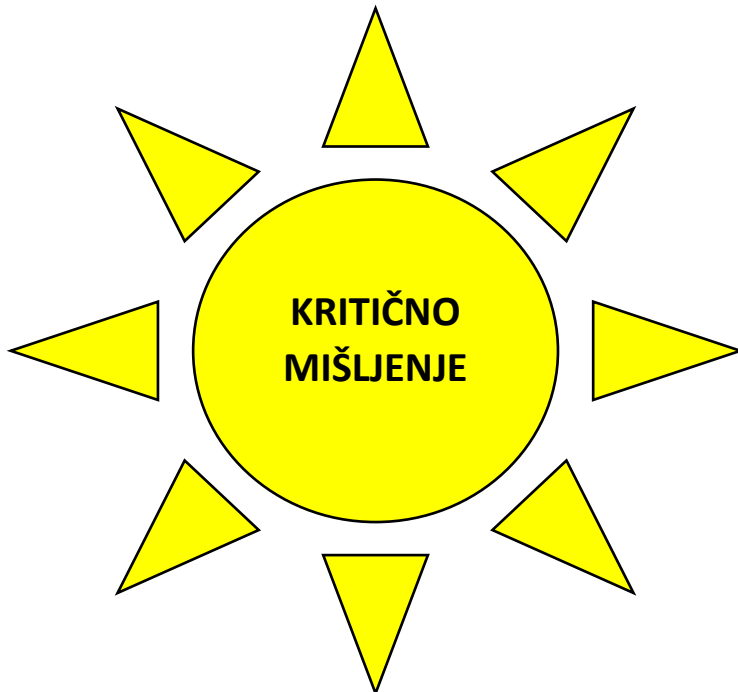
Preiskovalna vprašanja.....	5
Predlogi	8
Podobnosti in razlike.....	11
Kriteriji.....	14
Razlogi	17
Primeri.....	20
Protiprimeri.....	23
Posplošitev	26
Miselni eksperimenti.....	29
Argumenti	32
Protiargumenti	35
Zmote v argumentaciji	40
Argument proti človeku	41
Zmota sklicevanja na splošno mnenje/prakso	44
Zmota prehitre posplošitve.....	47
Začetki stavkov	49
Vprašanja, ki jih zastavljamo sebi in/ali drugim	50
Mini vodnik po elementih kritičnega mišljenja	53
Pomembno je misliti o tem, kaj in kako mislimo	54
Viri	55

Dragi učenec_ka,

v rokah imaš zvezek, ki naj bi te podpiral na poti kritičnega mišljenja pri filozofiji za otroke, pa tudi pri drugih predmetih in v vsakdanjem življenju. Nastal je ob Unesco svetovnem dnevu filozofije 2024.

Preden se podaš na raziskovanje elementov in veščin kritičnega mišljenja, se ustavi ob razmisleku, na kaj sploh pomisliš ob tej besedni zvezi.

1. Okoli sonca zapiši čim več besed/asociacij, ki ti pridejo na misel.
2. Z drugo barvo dopiši besede/asociacije, na katere so pomislili tvoji sošolci_ke.

Preiskovalna vprašanja

def

Preiskovalno vprašanje je odprto filozofsko vprašanje, ki ga je potrebno obravnavati z razmišljanjem, analizo in refleksijo. Pogosto nima enoznačnih in dokončnih odgovorov.

PRIMERI:

- Ali pozitivni vplivi družabnih omrežij na mladostnike pretehtajo negativne vplive?
- So ideje resnične?
- Kaj je pravičnost?
- Kaj naredi nekoga za dobro osebo?
- Ali imamo svobodno voljo?
- Je demokracija najboljša oblika vladanja?
- Ali obstaja kaj, kar lahko vemo z gotovostjo?
- Ali obstaja popolna lepota?
- Ali sta lepota in dobrota povezani?
- Kdo sem?
- Ali lahko vemo, kako je biti nekdo drug?
- Od kod prihajajo misli?

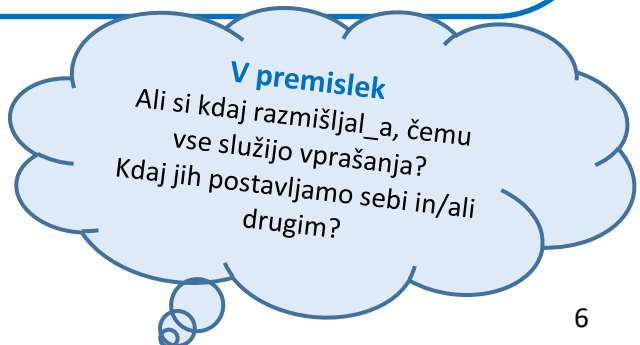
Sestavi preiskovalna vprašanja na osnovi danih vprašalnic:

KAJ JE _____ ?

ALI SO _____ ?

ALI LAHKO _____ ?

Primeri mojih preiskovalnih vprašanj oziroma vprašanj, ki so nastali v skupnosti (razredu):

Izberi si snov enega šolskega predmeta. Oblikuj preiskovalna vprašanja, ki so povezani s to snovjo.

Ko učitelj odobri tvoje vprašanje kot preiskovalno vprašanje, se loti iskanja odgovorov nanj.

Predlogi

def

Predlagati pomeni predstaviti svojo idejo v premislek skupini. Pomeni trditi, da je nekaj možno ALI da se lahko zgodi ALI da je lahko resnično/pravilno.

PRIMERI:

- **Verjetno** mobilni telefoni naredijo več slabega kot dobrega.
- **Morda** bi se morali več gibati.
- **Mogoče** bi morali jesti več zelenjave in manj mesa.
- **Kaj če bi mi** šli v knjižnico?
- **Ali bi lahko** razmislili o drugačni možnosti?
- **Razmislimo o** tem, kako je biti nekdo drug.
- **Predlagam, da** vsi zapremo oči in razmislimo vsak zase.

Moji primeri predlogov:

**Primeri predlogov, ki so nastali v skupnosti
(razredu):**

Domača naloga: Pozorno poslušaj razprave, ki potekajo izven razreda (na primer pri kosilu, v glavnem odmoru, na treningu ...). Zapiši nekaj predlogov, ki si jih slišal_a pri teh razpravah.

Ali si vedel_a,
da obstajajo tudi predlogi, ki so drugačne vrste – ena izmed besednih vrst slovenskega jezika? Razišči, kateri so te vrste predlogi. 😊

Podobnosti in razlike

def

Narediti razliko pomeni navesti lastnosti, po katerih se dve ali več stvari razlikujejo druga od druge. **Iskanje podobnosti** pomeni navesti lastnosti, po katerih so si dve ali več stvari podobne (stvari so lahko predmeti, ideje, koncepti ...).

Primeri:

- Pohodni čevlji in delovni čevlji so oboji obutev. Pohodni čevlji se od delovnih čevljev razlikujejo v tem, da imajo zgolj delovni kovinsko kapico.
- Sok in voda z okusom sta oba pijači. Sok se od vode z okusom razlikuje po tem, da ima večjo vsebnost sladkorja.
- Smreka in jelka sta obe iglavec. Smreka ima storže obrnjene navzdol, medtem ko ima jelka storže obrnjene navzgor.
- Pak, Žak in Mak se razlikujejo po velikosti, vsi pa so črnolasi.

Kakšna je razlika med glasbo in hrupom?

Korak 1: Kaj sta oba? _____

Korak 2: Po čem se razlikujeta? _____

Kakšna je razlika med votlino in tunelom?

Korak 1: Kaj sta oba? _____

Korak 2: Po čem se razlikujeta? _____

Moj primer podobnosti:

_____ in _____

Korak 1: Kaj sta oba? _____

Korak 2: V čem sta si podobna? _____

Primeri vprašanj za iskanje podobnosti in razlik:

- Kakšna je razlika med tvojo in Petrovo idejo?
- V čem sta si pojma podobna?
- Ali biti neprijazen nujno pomeni biti hudoben?

V premislek
»Različnost bogati« je
eden izmed znanih
rekov. Kako ga ti
razumeš?

Kriteriji

def

Kriteriji (merila) so osnova, na podlagi katerih nekdo presoja. Uporabljamo jih pri odločanju, ali nekaj sodi v določeno kategorijo. Na primer: Na osnovi katerih kriterijev določimo najboljšega nogometaša? Kateri so kriteriji za določitev dobrega glasbenika?

Primeri:

- **Opredeliti kriterij:** Kdor nima izpita za motor, ne more biti večkratni svetovni prvak v motokrosu.
- **Uporabiti kriterij:** Gašper ima samo izpit za avto, zato ne more biti svetovni prvak v motokrosu.
- **Preverjanje kriterija:** Kaj pa Tim Gajser – do leta 2023 ni imel izpita za motor, ali to pomeni, da so njegovi dosežki v svetovnem prvenstvu v motokrosu neveljavni?

Opredeliti kriterij: Dober pisatelj je tisti, ki piše romane.

Uporabiti kriterij: Agatha Christie, ki je znana po pisanju detektivskih romanov, velja za dobro pisateljico.

Preveriti kriterij: Kaj pa William Shakespeare, pisal je drame, ali to pomeni, da ne sodi med dobre pisatelje?

Moj primer kriterija:

Opredeliti kriterij:

Uporabiti kriterij:

Preveriti kriterij:

**Primeri kriterijev, ki so nastali v skupnosti
(razredu):**

Ali si vedel_a,
da Slovar slovenskega knjižnega jezika razlaga kriterij
kot nekaj, »kar služi kot osnova za vrednotenje,
primerjanje ali presojanje, merilo.«

Razlogi

def

Z razlogi podpiramo ali zavračamo trditve oz. predloge. Podati razlog pomeni poskusiti nekaj razložiti ali upravičiti. Dober razlog je tisti, ki nam poda novo informacijo, vsebuje dokaze, ki jih lahko preverimo, je jasen in razumljiv ter ne vsebuje protislovja.

Primeri:

- Mislim, da je mogoče potovati skozi čas, **zato ker** sem že srečal popotnika skozi čas.
- Mislim, da živimo v simulaciji, **zato ker** sem že naletel na napake v realnosti.
- Mislim, da Bog obstaja, **zato ker** mora obstajati nekaj, kar je začelo vse.
- Mislim, da je Dončič najboljši košarkaš, **zato ker** zadane največ košev.
- **Ker** imam samo 2 eur, si ne morem kupiti sladoleda.
- »Nikoli ne bom umrl za svoja prepričanja, **zato ker** se lahko motim.« (Bertrand Russell)
- **Ker** se sploh nisem učil matematike, jutri ne bom šel v šolo.

Moje lastne trditve z razlogi:

Primeri razlogov, ki so nastali v skupnosti (razredu):

Razmisli, kateri izmed spodnjih razlogov so dobri, jih podčrtaj in pojasni svojo izbiro.

Karničar je presmučal Everest, zato ker so mu bili bogovi naklonjeni.

Slovenska nogometna reprezentanca je izgubila, zato ker je igrala skrajno nemotivirano.

Avtomobila sta trčila, zato ker je eden izmed voznikov pisal na telefon.

V premislek

Si že kdaj slišal_a za trditev
»Vsak razlog ni dovolj dober«?
Kaj meniš, da pomeni? Spomni
se primera, ki bo potrjeval to
trditev.

Primeri

def

Primeri ponudijo podporo neki splošni trditvi ali pomagajo ponazoriti idejo.

Primeri primerov:

- Slovenija ima odlične športnike, **na primer** Tino Maze, Jana Oblaka, Tadeja Pogačarja, Janjo Garnbret in druge.
- Nekateri iglavci ne odvržejo iglic, **kot so** bor, jelka, smreka.
- Nekateri ljudje ne jedo govedine, **na primer** hindujci.
- Nekatera literarna dela, **npr. Romeo in Julia**, spadajo med dramska besedila.

Moji lastni primeri primerov:

**Primeri primerov, ki so nastali v skupnosti
(razredu):**

Nadaljuj povedi z dodajanjem primerov:

Rad_a jem zelenjavo,

V šoli ne maram vseh predmetov,

Vse živali nimajo dlake,

V premislek

- Čemu služijo primeri?
- Kako lahko primer podpre neko tvojo trditev ali trditev nekoga drugega?
- S katerim vprašanjem bi spodbudil_a nekoga, da s primerom podpre svojo trditev?

Protiprimeri

def

Protiprimeri predstavljajo izziv neki splošni trditvi.

Primeri:

Trditev: Vsi učenci 7. a oddelka so stari 12 let.

Protiprimer: Mojca je stara 11 let in je učenka 7. a oddelka.

Trditev: Učenci te gimnazije obvladajo zgodovino.

Protiprimer: Katja je učenka te gimnazije in ima težave pri zgodovini.

Trditev: Ljudje v Sloveniji so ves čas samo na telefonih.

Protiprimer: Primož živi v Sloveniji in nima telefona.

Moj primer trditve:

Moj protiprimer trditvi:

Primeri protiprimerov, ki so nastali v skupnosti (razredu):

Še nekaj mojih primerov in protiprimerov:

Ali si vedel_a,
da besedo *proti-* imenujemo *predpona* in služi
izražanju nasprotja nečemu. Poišči še kakšen
primer besede s predpono *proti-* ...

Posplošitev

Posplošitev pomeni, da neko izjavo ali idejo uporabimo za skupino ljudi ali stvari. Za dobro posplošitev moraš imeti dovolj veliko in raznovrstno skupino posameznih primerov, na katere se pri posplošitvi opiraš.

Primeri:

- Vsi mladostniki so neodgovorni.
- Gorenjci so skopuhi.
- Noben pes ni nasilna žival.
- Študenti medicine se radi učijo.
- Moški radi kuhajo.

Kako nastane posplošitev:

1. Ana je učenka 3. razreda in rada pije mleko.
2. Tine, učenec 3. razreda, rad pije mleko.
3. Jakob rad pije mleko in je učenec 3. razreda.

Posplošitev: Vsi učenci 3. razreda radi pijejo mleko.

**Primeri posplošitev, ki so nastali v skupnosti
(razredu):**

Moji primeri posplošitev:

V premislek
Kaj pa Betka, ki je tretješolka in
ne pije mleka? Poglej str. 44
(zmote, slabo sklepanje).

Miselni eksperimenti

def

Miselni eksperiment pomeni namišljeno situacijo, navadno v obliki zgodbe, ki se uporablja za pomoč pri razmišljanju o nekem problemu.

Primer:

Predstavljaš si, da lahko vstopiš v stroj, s katerim si je mogoče vnaprej sprogramirati svoje življenje. S pomočjo stroja lahko doživiš ali imaš vse, kar si želiš, lahko čutiš, razmišljaš, vonjaš, postaneš svetovno znana zvezda, Nobelov nagrajenec_ka ... Vendar se ne zavedaš, da je to zgolj simulacija. Katero življenje bi izbral_a: tisto, ki ga živiš sedaj, ali tisto, ki bi ga lahko živel_a s pomočjo stroja?

Moj lastni miselni eksperiment:

A large rounded rectangle with a red border and eight horizontal blue lines inside, serving as a writing area.

Primer miselnega eksperimenta, ki je nastal v skupnosti (razredu):

V premislek

Predstavljaljaj si nekaj, kar obstaja, a si tega ne moremo predstavljati.

Predstavljaljaj si nekaj, kar ne obstaja, a si to lahko predstavljamo.

Predstavljaljaj si nekaj, kar obstaja in si to lahko predstavljamo.

Argumenti

def

Argument je niz izjav (trditev, premis) ali razlogov, ki podpirajo oziroma zavračajo neko stališče (sklep).

Primeri:

Izjava (premissa):

Demokracija izmed vseh političnih sistemov najbolj spoštuje načelo enakosti.

Izjava (sklep):

Torej, demokracija je najboljša oblika vladavine.

Izjavi (premissi):

Fortnite izpostavlja otroke in mladostnike nasilju.

Izpostavljanje otrok in mladostnikov nasilju je napačno oziroma škodljivo.

Izjava (sklep): Torej, Fortnite je grozna igra.

Izjavi (premissi):

Vsi ljudje so smrtni.

Jaz sem človek.

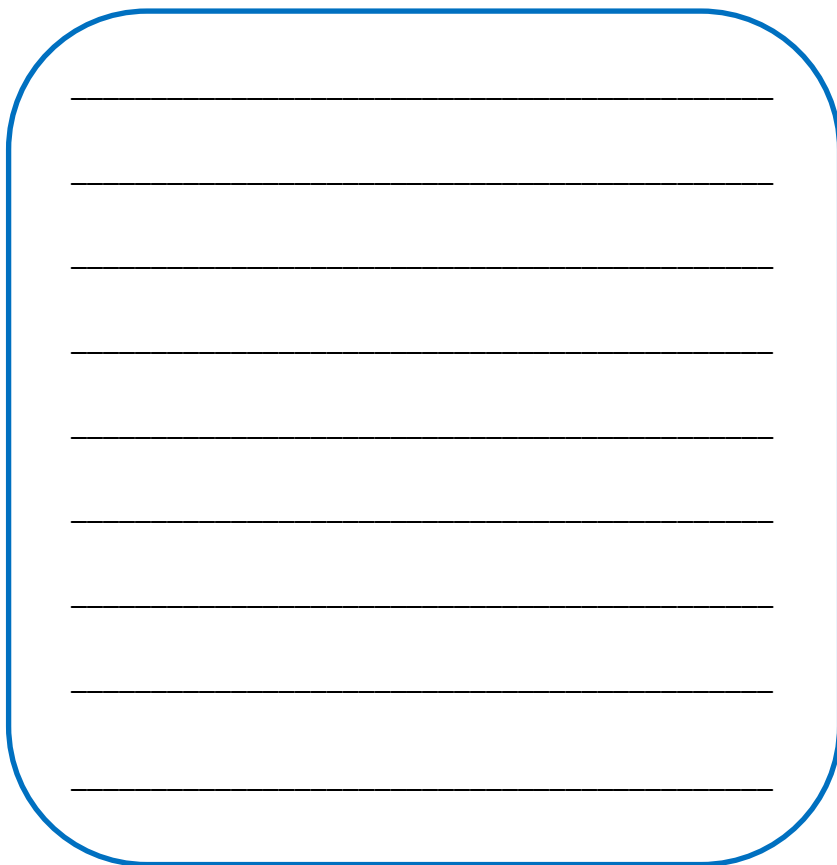
Izjava (sklep): Torej sem smrten.

Primeri argumentov, ki so nastali v skupnosti (razredu):

Moj lastni argument:

V časopisu ali na spletu poišči en argument in ga zapiši:

A large rounded rectangular box with a blue border, containing ten horizontal lines for writing.

Ali si vedel_a,
da se sklepi lahko nahajajo na začetku, v sredini ali
na koncu argumenta. Včasih je sklep lahko celo
zamolčan. Če te zanimajo primeri, poglej v knjigo z
naslovom *Telovadnica za možgane*.

Protiargumenti

Argumentu, s katerim ugovarjamo nekemu argumentu, rečemo **protiargument**.

Primeri:

Argument

Izjava (premisa):

Ljudje večkrat iščejo informacije na spletu kot v knjigah.

Izjava (sklep):

Torej bi lahko prenehali s tiskanjem knjig.

Protiargument

Izjava (premisa):

Ampak zelo veliko ljudi še vedno išče informacije v knjigah in si izposoja knjige v knjižnicah.

Izjava (sklep):

Torej ne smemo prenehati s tiskanjem knjig.

V premislek

Do sedaj že veš, da je beseda *proti*- predpona. Se še spomniš, čemu služi?

Argument:

Izjava (premisa):

Uporaba električnih skirojev je moteč dejavnik v prometu.

Izjava (sklep):

Torej bi morali prepovedati uporabo električnih skirojev v prometu.

Protiargument:

Izjava (premisa):

Uporabniki električnih skirojev večinoma upoštevajo prometne predpise.

Izjava (sklep):

Torej ni potrebno prepovedati uporabe električnih skirojev v prometu.

Moji primeri protiargumentov:

Primeri protiargumentov, ki so nastali v skupnosti (razredu):

V premislek

Kakšna je po tvojem mnenju razlika med *razpravljati s ciljem zmagati* ali *razpravljati s ciljem odkriti resnico*? V katerem od obeh primerov vsi sodelujemo?

Ali si vedel_a,

**da lahko sklep argumenta izpeljemo na podlagi dokazov,
izjav in premis z gotovostjo ali zgolj z verjetnostjo.**

Primeri, ko sklep sledi z gotovostjo:

Izjavi (premissi):

Za zajtrk sem jedla ali kosmiče ali jabolko.

Nisem jedla jabolka.

Sklep:

Torej sem jedla kosmiče.

Izjavi (premissi):

Če greva v kino, se bova poljubila.

Nisva se poljubila.

Sklep:

Torej nisva šla v kino.

Primeri, ko sklep sledi z verjetnostjo:

Izjavi (premisi):

Po statističnih podatkih kadi v Sloveniji 24 % starejših od 15 let.

Naslednje leto bom star 16 let.

Sklep:

Torej bom začel kaditi.

Izjave (premise):

Moj sošolec je visok in spreten z žogo.

Luka Dončič je visok in spreten z žogo.

Luka Dončič je dober košarkar.

Sklep:

Torej je moj sošolec dober košarkar.

Izjavi (premisi):

Nekateri učenci 7. razreda so stari 12 let.

Mojca je učenka 7. razreda.

Izjava (sklep):

Torej je Mojca stara 12 let.

Zmote v argumentaciji

O zmotah v argumentaciji govorimo, kadar naši argumenti niso dobri – to pomeni, da sklepamo na osnovi neresničnih premis (izjav) ali da te vsebujejo jezikovne nejasnosti, niso relevantne (pomembne za oz. povezane s predmetom razprave/vprašanja) ali ne podpirajo sklepa. Lahko rečemo tudi, da gre za napake v razmišljanju.

Obstaja veliko tovrstnih napak, v tem dnevniku izpostavljamo zgolj tri. Zaželeno je, da jih za dobro argumentacijo (pre)poznamo in razumemo čim več.

Argument proti človeku

def
=

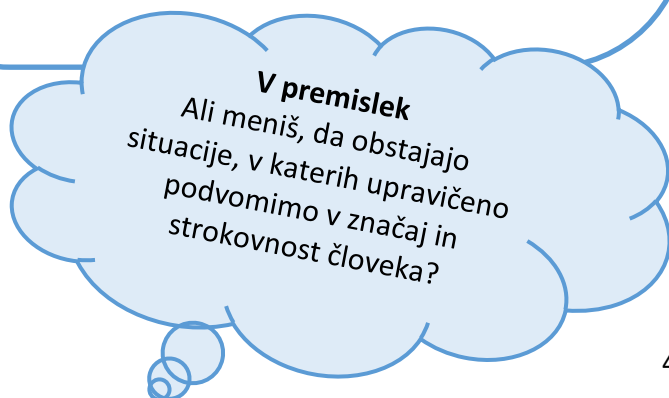
Nasprotnikova stališča ali prepričanja skušamo ovreči tako, da napademo osebo – njen značaj, izgled, pripadnost določeni skupini, namen, motivacijo (za nas torej ni pomembno, kaj ta oseba govori).

Primeri:

- »Zobe si je potrebno umivati večkrat na dan vsaj tri minute.« »Kaj boš ti vedela, poglej se, kakšne zobe imaš.«
- Kdo bo sploh glasoval za osebo, ki tako izgleda?
- »Marko, ne bi smel objavljati takšnih stvari na Tik Toku.«
»Kaj ti veš, mama, ti si stara.«
- »Prodajalka mi je rekla, da mi ta pullover zelo pristaja.«
»Seveda, saj ti ga je hotela prodati.«
- Kaj mi boš ti govoril o pomembnosti plačevanja davkov, če je bil tvoj oče v zaporu zaradi utaje davkov.
- Preden boste poslušali njeno predavanje o vzgoji otrok, vas želim spomniti, da sama nima otrok.

Primeri argumentov proti človeku, ki so nastali v skupnosti (razredu):

Moji primeri argumentov proti človeku, ki so povezani z naslednjimi ključnimi besedami: *spol, starost, telesna teža, izobrazba, prehranjevanje.*

Zmota sklicevanja na splošno mnenje/prakso

def

Pri razmišljanju oziroma razpravi se namesto na dobre argumente sklicujemo na splošno mnenje, priljubljenost, prakso.

Primeri:

- Mama: »Bodi doma do 23h.« Jaz: »Zakaj, če so vsi lahko do polnoči?«
- Ker vsi tako menijo, se tudi sam strinjam.
- Vsi igrajo Fortnite, torej je to dobra igra.
- Večini učencev je bila všeč ta knjiga, torej bo tudi meni.
- Večina ljudi meni, da bi morali zapreti trgovine ob nedeljah, torej je res dobro, da so trgovine ob nedeljah zaprte.
- Vedno več ljudi postane vegetarijancev zaradi zdravja. Torej moram postati vegetarijanka, da bom zdrava.
- »Zakaj pečeš palačinke na ta način?« »Ker v naši družini že od nekdaj to tako počnemo.«
- Največ ljudi na svetu je kristjanov, torej je to najboljša vera.

Primeri zmote sklicevanja na splošno mnenje, ki so nastali v skupnosti (razredu):

Domača naloga: Pozorno poslušaj/beri oglase, spremljaj pogovore in zapiši primer ene zmote sklicevanja na splošno mnenje, ki jo opaziš.

Ali si vedel_a,
da reprezentativni vzorec pomeni, da je skupina,
iz katere posplošuješ, dovolj številčna, dovolj
raznovrstna in naključna?

Zmota prehitre posplošitve

def

Pri razmišljanju oziroma razpravi posplošimo iz nereprezentativnega vzorca (ta vzorec je premajhen in ni dovolj raznovrsten, da bi veljal za celotno populacijo).

Primeri:

- Srečal sem Gorenjca, ki je skopuh, torej so vsi Gorenjci skopuhi.
- Vsi evropski labodi so beli, torej so vsi labodi beli.
- Mojca in Marko sta stara 11 let in sta v 7. razredu, torej so vsi sedmošolci stari 11 let.
- Moji sošolci imajo radi nogomet, torej imajo vsi fantje radi nogomet.
- Sosedov pes je prijazen, torej so vsi psi prijazni.

Moj primer zmote prehitre posplošitve:

Primeri zmote prehitre posplošitve, ki so nastali v skupnosti (razredu):

V premislek
»80 % naših uporabnikov je
ocenilo izdelek s 5 od 5, torej je to
najboljši izdelek na trgu.«
Ugotovi, zakaj ta trditev pomeni
zmoto prehitre posplošitve.

Začetki stavkov

Jasnost naših misli se kaže tudi z jasnostjo in usmerjenostjo našega izražanja, prav tako s tem prejemniku informacij olajšamo razumevanje izraženega. To lahko dosežemo že z uporabo določenih besed na začetku stavkov. Spodaj je zapisanih nekaj primerov.

- *Razlog, da tako mislim, je ...*
- *Primer za to je ...*
- *Dodal_a bi ...*
- *Podprl_a bi trditev z/s ...*
- *Protiprimer temu primeru je ...*
- *Dokaz v podporo temu je ... (je več kot zgolj navajanje primera)*
- *Strinjam se s tem argumentom, ker ...*
- *Ne strinjam se s povedanim, zato ker ...*
- *Zanima me, če ...*
- *Glavna razlika med tem, kar meniš ti, in tem, kar mislim sam_a, je ...*
- *Mislim, da lahko posplošiš primere ...*
- *Predstavlja si, da ...*

- *Iz povedanega lahko sklepam, da ...*
- *Povzemi, kar je bilo do sedaj povedano.*
- *Iz teh argumentov lahko izpeljem zaključek ...*
- *Glede na povedano mislim, da
predpostavljaš/domnevaš ...*

Vprašanja, ki jih zastavljamo sebi in/ali drugim

V skrbi za razvoj lastnega kritičnega mišljenja in/ali kritičnega mišljenja drugih, je dobro, da nenehno postavljamo tudi t. i. splošna vprašanja, ki jih lahko uporabimo ne glede na vsebino in kontekst mišljenja (o čem razmišljamo in kje). Spodaj je zapisanih nekaj primerov takšnih vprašanj:

- Kaj meniš, da se bo zgodilo?
- Kateri sta bili zadnji dve ideji?
- Kako je to povezano?
- Kako se to dvoje razlikuje?
- Kako to misliš?
- Kakšne ideje imajo ljudje?
- Kako bi to razvrstili v skupine?
- Kako bi to povedali v enem stavku?

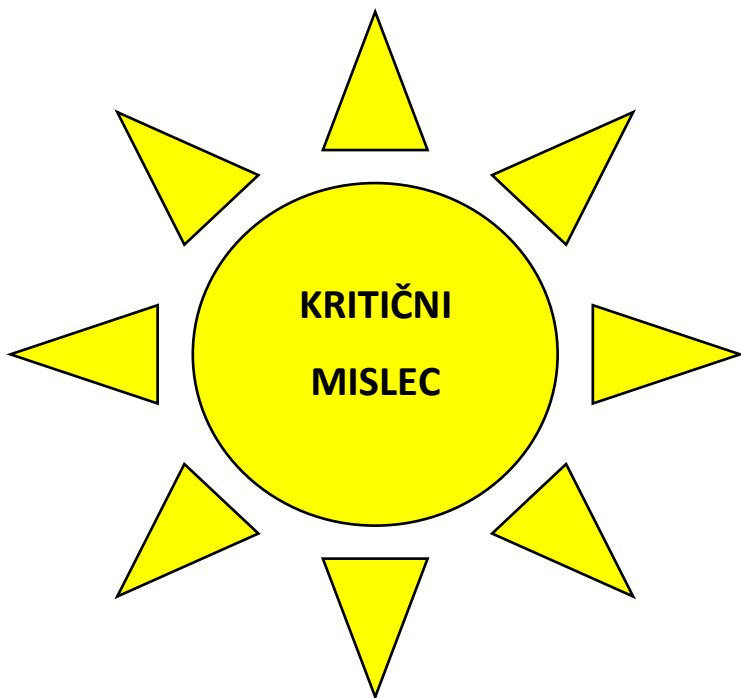
- Če to drži, kaj še drži?
- Ali lahko razložiš, zakaj?
- katerih pet besed je tukaj najpomembnejših?
- Kaj opaziš?
- Kdo je za "da"?
- Kdo je za "ne"?
- Kakšen je najboljši način za organizacijo tega?
- Kaj vidiš, ko si to predstavljaš?
- katero je tukaj najbolj zanimivo vprašanje?
- Kaj praviš na to?
- O kakšni številki govorimo?
- Kako lahko ugotoviš, ali to drži?
- Kako lahko to uporabiš?
- Kako bi lahko še razmišljali?
- Katera izbira ima več podpore?
- Lahko navedeš primer?
- Ali se lahko ne strinjaš sam s sabo?
- Kaj je širša/ožja slika podrobnosti?
- Ali lahko to poveš še kako drugače?
- Kako nam pomaga to vprašanje?
- Ali smo že kaj bližje odgovoru?

Dragi učenec_ka,

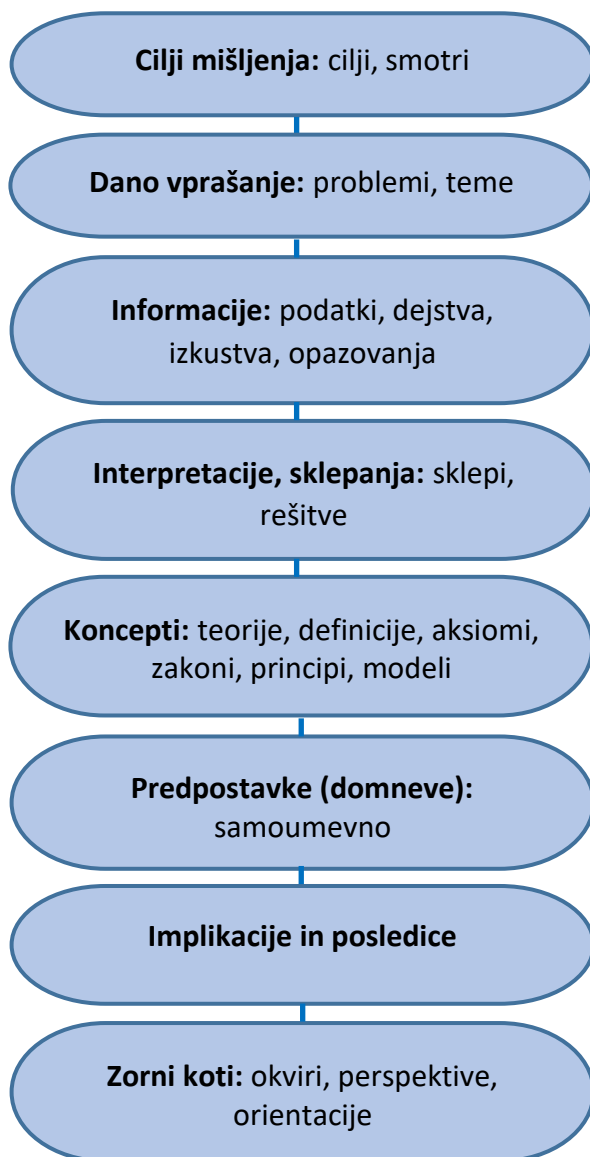
prehodil_a si pot kritičnega mišljenja, načrtano v tem dnevniku. Gotovo je tvoje vedenje o tem, kaj je kritično mišljenje, drugačno, kot je bilo na začetku.

Za konec opravi še eno možgansko nevihto:

1. okoli sonca zapiši čim več besed/besednih zvez, ki se nanašajo na kritičnega misleca;
2. z drugo barvo dopiši, na katere besede/besedne zveze so pomislili tvoji sošolci_ke.

Mini vodnik po elementih kritičnega mišljenja

Pomembno je misliti o tem, kaj in kako mislimo

V naravi vseh ljudi je, da mislimo. A to še ne pomeni, da smo razumni, da je v naši naravi tudi že način, kako mislimo. Če nam je mar za to, kaj in kako mislimo, če želimo misliti kakovostno, je na vsakem izmed nas, da mislimo o mišljenju, skrbimo za svoje mišljenje, ga načrtno in sistematično razvijamo. V nasprotnem primeru je naše mišljenje velikokrat pristransko, nepopolno, ni podkrepjeno z dovolj ali s pravimi informacijami, temelji na slabih predpostavkah, predsodkih, prehitrem sklepanju, oblikovanju nerelevantnih zaključkov itn.

Dober kritični mislec si takrat, ko reflektiraš, sklepaš, upravičuješ, navajaš razloge, primere, sebi in/ali drugim zastavljaš preiskovalna vprašanja, ki te največkrat vodijo do novih vprašanj in raziskovanj odgovorov. O njih nato premišljuješ z različnih zornih kotov, iščeš in zbiraš pomembne, točne informacije, razmišljaš o alternativah, posledicah, premišljenih rešitvah. Pri preiskovanju sodeluješ z drugimi, ti je mar zanje in si spoštljiv.

Z vsem tem pa ne skrbiš le za kakovost svojega mišljenja, temveč posledično tudi za kakovost svojega življenja.

Viri

Almossawi, A. (2019). *Ilustrirana knjiga slabih argumentov*. Društvo za razvoj humanistike.

Critical Thinking Passport (tiskano gradivo). (2024). Newington College.

Dialogue Works – Thinking Moves A–Z with Coaching Questions. (2019). www.dialogueworks.co.uk

Klampfer, F., Bregant, J. in Gartner, S. (2008). *Telovadnica za možgane: uvod v kritično mišljenje*. Svarog.

Paul, R. in Elder, L. (2006). The miniature guide of Critical Thinking: Concepts and Tools. The Foundation for Critical Thinking.

https://www.criticalthinking.org/files/Concepts_Tools.pdf

KRITIČNO MIŠLJENJE

